

The generalizing treatises of various authors, dedicated to the topic under study, were analyzed. It is noted that the nature, flora and fauna of the reserve are actively studied. The records and monitoring of rare and endangered species are being conducted, the efforts to restore them are being made. The great contribution to archaeological study of the island and to development of the reserve has been made by Yavornytskyi D. I., Novytskyi Ya. P., Dobrovolskyi A. V., Peshanov V. P., Yura R. A., Kozachok N. L., Ilyinskiy V. Ye., Pustovalov S. Zh., Ostapenko M. A., Kobaliya D. R. and others. The author concludes that in the history of study of the island of Khortytsia, three stages can be marked out: local history study, general scientific study and stage of the study of the island of Khortytsia within the framework of the reserve.

The last stage of study is distinguished by systematicity and consistency in the implementation of plans. This brings good results. The popularity of the reserve is constantly increasing, the number of scientific and popular publications is growing. The booklets and the reserve guides are published. Based on the results of carried out analysis, the specific conclusions are drawn. Particularly, it is concluded that the specified stages of the study can be used in planning of research work not only of the team of «Khortytsia» National Historical and Natural Reserve, but also of the teams of other Ukrainian reserves with the integrated protection of the natural and cultural-historical resources.

Key words: reserve, Khortytsia, research, cultural heritage.

Надійшла до редакції 2.11.2020 р.

УДК 902.03:008:[001.04+001.82]

АРХЕОЛОГІЧНА ЕКСПЕДИЦІЯ ЯК КУЛЬТУРНЕ ЯВИЩЕ: ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Москаленко Андрій Вікторович – аспірант,

Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ

<http://orcid.org/0000-0002-7029-605X>

DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v35i0.385>

andrusha721@gmail.com

Стаття присвячена аналізу термінів, пов'язаних із трьома культурологічними аспектами функціонування археологічних експедицій: адаптаційним, організаційним, субкультурним. Проводиться розмежування близьких, але не тотожних понять. Визначається співвідношення понять «археологічна експедиція» та «постійно-діюча археологічна експедиція». Розкривається сутність деяких елементів експедиційної субкультури археологів, зокрема таких як «ритуал» «посвяти в археологи» та професійне свято День археолога. Автор доходить висновку, що на сучасному етапі термін «експедиція» в контексті археологічних експедицій має щонайменше кілька значень. Автор пропонує відмежовувати поняття «професійна субкультура археологів» і «археологічна експедиційна субкультура».

Ключові слова: археологічна експедиція, постійно-діюча археологічна експедиція, професійна субкультура археологів, археологічна експедиційна субкультура, археологічний фольклор, студентський фольклор.

Постановка проблеми. Термінологічний апарат є основою будь-якого напрямку наукових досліджень, тим підґрунтям, на якому він базується. Без чіткого визначення понять, без ґрунтовного термінологічного аналізу подальші наукові дослідження в галузі ризикують стати малоефективними і навіть шкідливими, адже плутанина в термінах може призвести до нерозуміння предмету дослідження і, як наслідок, – до хибних висновків.

Одним з об'єктів дослідження, термінологічна база якого в історіографії проаналізована доволі слабо, є археологічна експедиція. Сутність археологічної експедиції значно ширша, ніж суто науково-дослідна організація археологів, особливо якщо мова йде про польовий табір археологічної експедиції. Останній включає в себе ряд аспектів ненаукового характеру, пов'язаних із влаштуванням побуту і організацією дозвілля учасників експедиції.

Останні дослідження та публікації. У вітчизняній та зарубіжній літературі існують словники археологічних термінів, але в переважній більшості це терміни суто археологічного характеру [3, 14]. Цікаві для культуролога професійні «жаргонізми» і експедиційний сленг археологів у ці словники, зазвичай, не потрапляють [7; 90].

У деяких публікаціях можна зустріти поодинокі визначення окремих понять, пов'язаних з археологічними експедиціями. Зокрема, такі визначення представлені в працях Ю. Фігурного, Т. Любчанської, А. Золотухіна та ін. Однак ці визначення здебільшого носять суто констатуючий характер без спроби ґрунтовного аналізу етимології та значення того чи іншого терміну. Деякі з понять не мають чіткого формулювання в літературі, деякі – визначення, у формулюванні і розумінні ряду інших – існує плутанина.

Загалом же спеціальних публікацій, присвячених аналізу понятійно-категоріального апарату археологічних експедицій як культурного явища, в історіографії досі не існує, що і зумовлює **актуальність** цієї статті.

Ця стаття є продовженням серії попередніх публікацій автора, в яких сформульовано культурологічний підхід у дослідженні археологічних експедицій. Означений підхід передбачає аналіз археологічних експедицій крізь призму трьох основних аспектів: з точки зору пристосування людини до навколишнього середовища, як складну багатофункціональну людську організацію, як специфічну субкультуру.

Тому *мета цієї статті* – аналіз основних термінів, пов'язаних з археологічними експедиціями, в трьох вищенаведених культурологічних аспектах.

Виклад основного матеріалу. Логічно, що термінологічний аналіз у цій статті варто розпочати із з'ясування значення поняття «археологічна експедиція». Але для початку потрібно вяснити значення терміну «експедиція».

Експедиція (від лат. *expeditio*) – «похід із певною метою». Мета походу може бути різною: військова, торговельна, рятувальна, альпіністська, наукова та ін. Археологічна експедиція належить до групи наукових. *Наукова експедиція* – це «відправлення науковців з метою проведення досліджень на місцевості» [13].

Історик Ю. Фігурний визначає археологічну експедицію як «спільноту людей, об'єднаних спільними зацікавленнями, що здійснює подорож із метою виявлення старожитніх решток прямо чи опосередковано пов'язаних із минулим людства» [15; 369]. Відповідно, *археологічна експедиція* – це відправлення археологів із метою проведення досліджень у певній місцевості.

Однак не варто думати, що експедиція обов'язково повинна передбачати далекий похід. Чимала кількість археологічних експедицій проводить польові дослідження в межах населеного пункту постійного проживання її учасників (на теренах України це такі міста, як, наприклад: Київ, Чернігів, Переяслав, Миколаїв, Львів та ін. [див., наприклад: 1]).

При цьому діяльність низки археологічних експедицій не обмежується суто польовими дослідженнями. Особливо яскраво це простежується з другої пол. ХХ – початку ХХІ ст. із виникненням такого явища як «постійно-діюча археологічна експедиція».

Якщо «звичайна» археологічна експедиція – це явище сезонне, тимчасове, – то «постійно-діюча археологічна експедиція» – це археологічна експедиція, діяльність якої з моменту виникнення не припиняється протягом усього періоду її функціонування. Такі експедиції можуть безперервно функціонувати роками і навіть десятиліттями. Деякі з них мають статус юридичних осіб і постійний штат наукових співробітників.

Постає логічне питання: невже постійно-діючі археологічні експедиції проводять розкопки цілий рік? Ні, це не завжди так. Звісно, за необхідності та чи інша експедиція може провадити польові дослідження взимку. Але, як правило, наукові співробітники постійно-діючих експедицій в холодну пору року зайняті іншими видами діяльності – камеральною обробкою археологічних знахідок, написанням наукових звітів, статей, монографій та ін., – словом, «кабінетною» роботою.

Таким чином, на сучасному етапі у словосполученні «постійно-діюча археологічна експедиція» термін «експедиція» змінює своє початкове значення «походу з певною метою». «Постійно-діюча археологічна експедиція» за своєю основною метою – науково-дослідна організація археологів, яка проводить широкий спектр наукових досліджень як в умовах «походу», так і в умовах «кабінету».

Але оскільки в археологічних експедиціях проходять археологічну практику студенти закладів вищої освіти, беруть участь школярі-учасники археологічних гуртків, археологічну експедицію можна розглядати і як педагогічну організацію [16; 82–83, 17; 6, 15; 369]. Для волонтерів участь в археологічних експедиціях являє собою екзотичну форму дозвіллевої діяльності і археологічного туризму [12, 4; 100–101]. З іншого боку, археологічна експедиція являє собою певну соціальну організацію зі своєю ієрархічною структурою [17; 4]. Разом із тим, учасники археологічних експедицій є частиною свого суспільства, відтак археологічна експедиція постає як певна субкультура в межах пануючої культури [11].

Таким чином, термін «експедиція» в контексті археологічних експедицій може мати багато значень. Узагальнюючи ці значення, археологічну експедицію можна розуміти вузько – за основною метою створення – як похід археологів із науковою метою [13, 15; 369] (стосовно тимчасових експедицій) або як науково-дослідну організацію археологів (стосовно постійно-діючих експедицій); та широко – враховуючи «побічні» аспекти – як «складне багатогранне і багатофункціональне соціокультурне явище» [8; 127], яке включає в себе комплекс розглянутих вище значень [див. Таблицю 1].

Таблиця 1. Значення терміну «експедиція» у вимірі археологічних експедицій (складена автором)

	Значення терміну «експедиція»	
	Значення за основною – науковою – метою створення	«Експедиція» археологів як складне соціокультурне явище
Археологічна експедиція	Похід археологів із науковою метою	науково-дослідна організація археологів педагогічна організація соціальна організація осередок туризму і дозвілля субкультура
Постійно-діюча археологічна експедиція	Постійно-діюча науково-дослідна організація археологів	

«Землекопи» – одна з умовних назв рядових учасників археологічних експедицій, що виконують земляні, а також деякі дотичні види фізичної роботи, як-от наприклад: очистку ділянки від зайвих рослин, «розбивку» ділянки на сітку квадратів, перенесення предметів та інші види роботи. «Землекоп» – це не статус учасника експедиції, це, так би, мовити посада, функція, яку він виконує. «Землекопами» в експедиціях, зазвичай, працюють різні за статусом учасники – студенти-практиканти, вільнонаймані сезонні працівники, волонтери.

«Землекопи» відрізняються від археологів тим, що виконують лише сезонну фізичну роботу, тоді як археологи – це науковці, які проводять повний цикл археологічних досліджень: від польових до кабінетних. Стосовно співвідношення археологів і «землекопів» можна зазначити, що кожен археолог по суті є «землекопом», але не кожен «землекоп» є археологом.

Археологічна експедиція як субкультура. Дослідники наголошують на існуванні певної субкультури в археологічних експедиціях. Відповідно, якщо існує певна субкультура, то цілком логічно, що вона повинна мати свою назву. Але чітко усталеної назви цієї субкультури в науковій літературі не спостерігаємо. Деякі науковці ведуть мову про «професійну культуру археологів» [16; 83], інші – вживають словосполучення «археологічна субкультура» [6; 5], «субкультура археологів», «експедиційна субкультура» [2; 111–112].

Словосполучення «археологічна, експедиційна субкультура» у родовому відмінку було вжито археологинею, дослідницею історії археології О. Свешніковою [12]. Щоправда, між термінами «археологічна» та «експедиційна», ніби на знак уточнення, було поставлено кому. Але вже сам факт існування поряд двох пояснювальних епітетів свідчить про потребу такого уточнення. Адже «експедиційна» субкультура може стосуватися не лише археологів, але й представників інших «експедиційних» професій – етнографів, географів, геологів, біологів, ґрунтознавців та ін. У свою чергу «археологічна» субкультура може стосуватися не тільки експедицій, оскільки професійна субкультура археологів формується не лише в умовах експедиції, але й в інших середовищах: у наукових установах, лабораторіях, університетських аудиторіях під час лекцій, захистів курсових, дипломних, дисертаційних робіт тощо.

Таким чином, поняття «професійна субкультура археологів» і «археологічна експедиційна субкультура» не є тотожними. Адже перша формується і розвивається не лише в умовах експедиції, але й за її межами, тоді як друга не може вважатися у повній мірі професійною. У професійній субкультурі археологів «експедиція» займає лише певну її частину. Натомість носіями археологічної експедиційної субкультури бувають не лише професійні археологи, але й представники інших, найрізноманітніших, фахів і професій, які за тих чи інших обставин беруть участь в археологічних експедиціях.

Означена відмінність стосується і різних складників означених субкультур – фольклору, звичаїв, ритуалів та ін. Розглянемо цю відмінність на прикладі фольклору. Відтак, треба розрізняти поняття «професійний фольклор археологів», «експедиційний фольклор археологів» та «фольклор археологічних експедицій».

Професійний фольклор археологів – це власне фольклор професійних археологів, пов'язаний з археологами та археологічною тематикою. Певну частину професійного фольклору археологів становить експедиційний фольклор археологів – частина професійного фольклору археологів, пов'язана з експедиційною тематикою. *Фольклор археологічних експедицій*, у свою чергу, поняття, на перший погляд, – тотожне попередньому, але насправді є дещо ширшим – сукупна усна творчість учасників археологічних експедицій, далеко не всі з яких є професійними археологами. Отже, фольклор археологічних експедицій не є фольклором виключно професійних археологів.

Яскравим прикладом на підтвердження цієї тези є студентський археологічний експедиційний фольклор – частина студентського фольклору, пов'язаного з археологічними експедиціями. Як правило, складається студентами під час проходження археологічної практики в археологічних експедиціях. Основні тематики – археологічна і студентська.

Окремі зразки студентського археологічного експедиційного фольклору можуть проникати в професійну субкультуру археологів. Але якщо з якихось причин не проникають і продовжують циркулювати виключно в студентському середовищі – ці твори належать до категорії *фольклору археологічних експедицій*, не будучи при цьому частиною професійного фольклору археологів, оскільки студенти не є професійними археологами.

«Посвята в археологи» – один з експедиційних «ритуалів» археологів, по суті являє собою жартівливу [5] рольову гру живої дії. О. Свешнікова називає цю процедуру ритуалом [12; 221], Ю. Фігурний – «віковою» традицією [15; 373]. Т. Любчанська, на відміну від своїх колег, уживає словосполучення «посвята в археологи» в лапках, але називає обрядом без лапок [7; 92].

Що ж собою являє «посвята в археологи»? «Посвяті» підлягають особи, що беруть участь в археологічній експедиції вперше [5]. Здебільшого це студенти-практиканти та волонтери. Іноді «посвячуються» можуть особи, які вперше беруть участь в *конкретній* експедиції. В одних експедиціях «посвята» здійснюється в останній день перебування новачків в експедиції [15; 373], в ряді інших – «церемонія посвяти» відбувається 15 серпня – на День археолога [7; 92].

Процедура «посвяти» не є уніфікованою і в різних експедиціях може суттєво відрізнятись [5]. Найбільш поширеними елементами, які пропонується виконувати «посвячуваним», є наступні: подолання полоси фізичних перешкод; подолання полоси інтелектуальних перешкод – відповіді на запитання, імпровізований «суд» тощо; вживання певного «ритуального» напою та/або страви, урочисте принесення «клятви» «на вірність» археології [див., наприклад: 15; 373]. Нерідко «посвяти» можуть відбуватися з використанням квазіісторичних сюжетів. Але конкретний перебіг подій під час тієї чи іншої «посвяти» залежить від обставин і творчості експедиційного керівництва [5].

Зазвичай, «посвята в археологи» – доволі неприємна, і нерідко – навіть принизлива процедура, але з огляду на її ігровий, жартівливий характер, більшістю її учасників сприймається позитивно [5].

В абсолютній більшості наукових публікацій, які нам доводилося бачити, терміни «посвята» і «ритуал» стосовно «ритуалу» «посвяти в археологи» вживаються без лапок. Ми ж пропонуємо надалі вживати ці терміни в лапках, оскільки цей «ритуал» не є справжнім ритуалом в етнологічному значенні цього терміну. По-перше, «ритуал» «посвяти в археологи» є неофіційним, а відтак і не обов'язковим, і в ряді експедицій просто не виконується [5]. Він скоріше є театралізованим розважальним заходом, який здійснюється, коли для цього є можливість і бажання. По-друге, археологом є власник диплому про здобуття вищої освіти в галузі, а не особа, що успішно пройшла процедуру «ініціації» в археологічній експедиції.

Таку довгу живучість цього «ритуалу» в експедиціях убачаємо у кількох основних причинах. По-перше, експедиційний колектив потребує психологічної релаксації після тяжкої фізичної праці на розкопках і важких умов експедиційного побуту. По-друге, часто в умовах експедиції люди не мають доступу до ряду звичних розваг, тому доводиться послуговуватися «польовими» видами дозвільної діяльності. По-третє, бажання керівництва експедиції створити позитивне враження у новачків про археологію. По-четверте, бажання археологів виділити свою окремішність на тлі представників інших професій.

День археолога – професійне свято археологів. В Україні, як і у більшості пострадянських країн, відзначається 15 серпня; в країнах Заходу (International Archaeology Day) – третя субота жовтня.

У більшості пострадянських країн День археолога є неофіційним професійним святом археологів. Натомість в Україні з 2008 р. День археолога є офіційним [10]. В археологічних експедиціях День археолога, зазвичай, оголошується вихідним.

За однією з найбільш поширених версій, історія виникнення цього, спільного для СРСР, професійного свята пов'язана з постаттю визначної радянської археологині – Т. С. Пассек. Її день народження – 15 серпня – припадало на період, коли більшість археологів знаходилися «у полі». Відтак, зважаючи на важливу роль Т. С. Пассек в археології СРСР, щороку на її день народження до польового табору очолюваної нею Трипільської експедиції на теренах Української РСР, а згодом і Молдавської РСР [9; 237] з'їжджалася чимала кількість археологів із різних куточків Радянського Союзу для того, щоб привітати видатну колегу з днем народження і відсвяткувати його у професійному колі. І так продовжувалося з року в рік протягом певного часу. Оскільки ця подія набувала відносно масштабного розголосу у середовищі радянських археологів, з часом дату дня народження Т. С. Пассек – 15 серпня – почали відзначати і в інших експедиціях як неофіційний День археолога [5].

«Відвальна» – святкування експедиційним колективом з нагоди завершення етапу польових досліджень. Як правило, «відвальна» відзначається в останній день роботи експедиції перед «зняттям» польового табору. Іноді «посвята в археологи» і «відвальна» відбуваються в один день.

Наукова новизна статті полягає в тому, що вперше в історіографії: здійснено термінологічний аналіз ряду понять, пов'язаних з археологічною експедицією як культурним явищем; проведено порівняльний

аналіз деяких близьких, але не тотожних, понять і чітко роз'яснено різницю між ними; деякі поняття, наприклад, «ритуал» «посвяти в археологи», запропоновано вживати в лапках і обґрунтовано чому.

Висновки. Як впливає з аналізу, такі явища як археологічні експедиції та постійно-діючі археологічні експедиції – хоч і подібні, але не тотожні. Поява постійно-діючих археологічних експедицій і сезонне перенесення їх діяльності до «кабінетів» призвели до того, що термін «експедиція» в таких випадках перестав у повній мірі відповідати значенню «походу». Відтак, на сучасному етапі термін «експедиція» в контексті археологічних експедицій має щонайменше кілька значень: похід, науково-дослідна організація археологів, складне соціокультурне явище.

Обґрунтовано, що найбільш коректною назвою субкультури, яка існує в археологічних експедиціях, є словосполучення *археологічна експедиційна субкультура*, яке вживається без лапок і розділових знаків між словами.

Доведено, що поняття «професійна субкультура археологів» і «археологічна експедиційна субкультура» не є тотожними. Незважаючи на ряд спільних елементів, ці терміни все ж позначають різні явища. Одне з них належить до категорії професійних субкультур, інше, відповідно, – до експедиційних субкультур.

Обґрунтовано, що «посвята в археологи» насправді являється не ритуалом в етнологічному значенні цього терміну, а скоріше «ритуалом» – жартівливо-розважальною дозвіллевою практикою експедиційного колективу, яка переросла у стійкий елемент професійної/експедиційної субкультури археологів.

Перспективу подальших досліджень автор вбачає в культурологічному аналізі різних аспектів функціонування археологічних експедицій України.

Список використаної літератури

1. Археологічні дослідження в Україні 2018. Київ: Інститут археології НАН України. 2020. 310 с.
2. Белецкий С. В. Песни археологических экспедиций как объект музеефикации (к постановке проблемы). Вестник СПбГУКИ. 1 (3). 2005. С. 110–134.
3. Брей У., Трамп Д. Археологический словарь. Москва: Прогресс, 1990.
4. Винокурова Е. Е., Тарасов А. Е. Археологический туризм в республике Саха (Якутия). *Международный научный журнал «Инновационная наука»*. 2015. № 11. С. 100–102.
5. Інтерв'ю з археологом С. Ж. Пустоваловим на тему: «Посвята в археологи» в археологічних експедиціях як елемент професійної субкультури археологів» від 18.11.2020.
6. Ксенофонов В. В. Березанский альбом: стихи, песни, археологический фольклор. Предисл. Тункина И. В. СПб.; М., 2010. 224 с.: ил.
7. Любчанская Т. В. Корпоративная субкультура как способ консолидации и самоидентификации археологического сообщества. *Вестник Челябинск. гос. ун-та*. 2008. № 23. С. 88–96.
8. Москаленко А. В. Дозвілля в археологічній експедиції: постановка проблеми. *Креативні технології, підприємництво і менеджмент в організації соціокультурної сфери XXI століття*. Матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15–16 жовт. 2019 р.). Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2019. С. 124–128.
9. Памяти Т. С. Пассек. *Сов. археология*. 1969. № 2. С. 236–241.
10. Про День археолога. Указ Президента України від 6 серпня 2008 р. URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/694/2008#Text> (дата звернення 27.09.2020).
11. Радостева А. Археологическое сообщество как субкультура. *Вестник научной ассоциации студентов и аспирантов исторического ф-та Пермск. гос. гуманитар.-пед. ун-та*. 2008. Серия: Studish istoricajvenum.
12. Свешникова О. «Экспедиция – вот что это значит...». К проблеме изучения повседневности археологических экспедиций. *Антропология академической жизни: адаптационные процессы и адаптивные стратегии*. Отв. ред. Г. А. Комарова. Москва: Ин-т этнологии и антропологии РАН, 2008. С. 208–225.
13. Словник іншомовних слів. За ред. акад. АН УРСР О. Мельничука. Київ, 1985. 290 с.
14. Словник-довідник з археології. Ред., уклад. та керівл. автор. колективу Н. О. Гаврилюк. Київ: Наук. думка, 1996.
15. Фігурний Ю. Археологічна експедиція як форма наукової комунікації. *Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині*. 2015. Вип. 19. С. 369–374.
16. Holtorf C. Studying Archaeological Fieldwork in the Field: Views from Monte Polizzo. In M. Edgeworth (Ed.), *Ethnographies of Archaeological Practice: Cultural Encounters, Material Transformations*. AltaMira Press, 2006, pp. 81–94.
17. Sveshnikova O. Soviet Archaeological Expedition as a Research Object. *Bulletin of the History of Archaeology*. 2011. 21 (2), pp. 4–9.

References

1. Arkheolohichni doslidzhennia v Ukraini 2018. Kyiv: Instytut arkheolohii NAN Ukrainy. 2020. 310 s.
2. Beleckij S. V. Pesni arheologicheskijh ekspedicij kak ob#ekt muzeefikacii (k postanovke problemy). *Vestnik SPbGUKI*. 1 (3). 2005. S. 110–134.
3. Brej U., Tramp D. Arheologicheskij slovar'. Moskva: Progress, 1990.
4. Vinokurova E. E., Tarasov A. E. Arheologicheskij turizm v respublike Saha (Jakutija). *Mezhdunarodny jnauchny jzhurnal «Innovacionnaja nauka»*. 2015. № 11. S. 100–102.

5. Interviu z arkeolohom S. Zh. Pustovalovym na temu: «Posviata v arkeolohy» v arkeolohichnykh ekspedytsiiakh ak element profesiinoi subkultury arkeolohiv» vid 18.11.2020.
6. Ksenofontov V. V. Berezanskij al'bom: stihy, pesni, arheologicheskij fol'klor. Predisl. Tunkina I. V. SPb.; M., 2010. 224 s.: il.
7. Ljubchanskaja T. V. Korporativnajasub kul'tura kak sposob konsolidacii i samoidentifikacii arheologicheskogo soobshhestva. *Vestnik Cheljabinskogo gosudarstvennogo universiteta*. 2008. № 23. S. 88–96.
8. Moskalenko A. V. Dozvillia v arkeolohichnij ekspedytsii: postanovka problemy. *Kreatyvni tekhnolohii, pidpriemnytstvo i menedzhment v orhanizatsii isotsiokulturnoi sfery XXI stolittia*. Materialy III Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Kyiv, 15–16 zhovt. 2019 r.). Kyiv: Vyd. tsentr KNUKiM, 2019. S. 124–128.
9. Pamjati T. S. Passek. *Sovetskaja arheologija*. 1969. № 2. S. 236–241.
10. Pro Den arkeoloha. Ukaz Prezydenta Ukrainyvid 6 serpnia 2008 r. URLhttps://zakon.rada.gov.ua/laws/show/694/2008#Text (datazvernennia 27.09.2020).
11. Radosteva Arheologicheskoe soobshhestvo kak subkul'tura. *Vestnik nauchnoj asociacii studentov i aspirantov istoricheskogo fakul'teta Permskogo gosudarstvennogo humanitarno-pedagogicheskogo universiteta*. 2008. Serija: Studishistori cajuvenum.
12. Sveshnikova O. «Jekspedycja – vot ctoej eto znachit...» K probleme izuchenija povsednevnosti arheologicheskijh ekspedicyj. *Antropologija akademicheskoi zhizni: adaptacionnye processy i adaptivnye strategii*. Otv. red. G. A. Komarova. Moskva: Institutj etnologii i antropologii RAN, 2008. S. 208–225.
13. Slovnynkinshomovnykhsliv. Zared. akademika AN URSSR O. Melnychuka. Kyiv, 1985. 290 s.
14. Slovnyk-dovidnyk z arkeolohii. Red., uklad. takerivn. avtor. kolektyvu N. O. Havryliuk. Kyiv: Naukovadumka, 1996.
15. Fihurnyi Yu. Arkheolohichna ekspedytsiia yak forma naukoivoi komunikatsii. *Materialy i doslidzhennia z arkeolohii Prykarpattia i Volyni*. 2015. Vyp. 19. S. 369–374.
16. Holtorf C. Studying Archaeological Fieldwork in the Field: Views from Monte Polizzo. In M. Edgeworth (Ed.), *Ethnographies of Archaeological Practice: Cultural Encounters, Material Transformations*. AltaMira Press, 2006, P. 81–94.
17. Sveshnikova O. Soviet Archaeological Expedition as a Research Object. *Bulletin of the History of Archaeology*. 2011. 21 (2). P. 4–9.

АРХЕОЛОГИЧЕСКАЯ ЭКСПЕДИЦИЯ КАК КУЛЬТУРНОЕ ЯВЛЕНИЕ: ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ

Москаленко Андрей Викторович – аспирант,
Киевский национальный университет культуры и искусств, г. Киев

Статья посвящена анализу терминов, связанных с тремя культурологическими аспектами функционирования археологических экспедиций: адаптационным, организационным, субкультурным. Проводится разграничение между близкими, но не тождественными понятиями. Определяется соотношение понятий «археологическая экспедиция» и «постоянно-действующая археологическая экспедиция». Раскрывается сущность некоторых элементов экспедиционной субкультуры археологов, в частности таких как «ритуал» «посвящения в археологи» и профессиональный праздник День археолога. Автор приходит к выводу, что на современном этапе термин «экспедиция» в контексте археологических экспедиций имеет как минимум несколько значений. Автор предлагает разделять понятия «профессиональная субкультура археологов» и «археологическая экспедиционная субкультура».

Ключевые слова: археологическая экспедиция, постоянно-действующая археологическая экспедиция, профессиональная субкультура археологов, археологическая экспедиционная субкультура, археологический фольклор, студенческий фольклор.

AN ARCHAEOLOGICAL EXPEDITION AS A CULTURAL PHENOMENON: TERMINOLOGICAL ANALYSIS

Moskalenko Andrii – Postgraduate Student,
Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

The article is devoted to the analysis of terms associated with three cultural aspects of archaeological expeditions functioning: adaptation, organizational and subcultural. The author draws a distinction between some close but not identical terms. The author defines the relationships between the terms «archaeological expedition» and «permanent-working archaeological expedition». The article reveals expeditionary subculture of archaeologists some elements essence, in particular such as the «ritual» of «initiation into archaeologists» and the professional holiday Archaeologists Day (this is 15 of august in Ukraine). The author comes to conclusion that the term «expedition» in archaeological expedition context has at least several meanings at the present stage. The author proposes to separate the terms «professional subculture of archaeologists» and «archaeological expeditionary subculture».

Key words: an archaeological expedition, a permanent-working archaeological expedition, professional subculture of archaeologists, archaeological expeditionary subculture, archaeological folklore, student folklore.

UDC 902.03:008:[001.04+001.82]

AN ARCHAEOLOGICAL EXPEDITION AS A CULTURAL PHENOMENON:
TERMINOLOGICAL ANALYSISMoskalenko Andrii – Postgraduate Student,
Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv

The aim of the article is to analyze the main terms associated with archaeological expeditions functioning in three cultural aspects such as adaptation, organizational, subcultural.

Research methodology. The study is based on exact methods: observation, description, sociological interview, comparison and correlation, etymological, typological, terminological analysis, ethnographical analysis, historical analysis, cultural analysis, deduction and induction.

Results. The terminological analysis shows that such cultural phenomena as ‘archaeological expeditions’ and ‘permanent-working archaeological expeditions’ are similar but not identical. An appearance of permanent-working archaeological expeditions and their activity regular transferences to «cabinets» have led to term ‘expedition’ transformation. As a result, the term ‘expedition’ ceased to mean ‘a campaign’ only. Therefore, at the present stage, the term ‘expedition’ in the context of archaeological expeditions has at least several meanings: a campaign, a research organization of archaeologists and a complex socio-cultural phenomenon.

The author substantiated that the most correct name for the subculture of archaeological expeditions is the phrase archaeological expeditionary subculture, which is used without quotes and dividing marks between the words. The author proved that the terms ‘professional subculture of archaeologists’ and ‘archaeological expeditionary subculture’ are not identical. The author argued why the term «initiation into archaeologists» should be used in quotation marks.

The scientific novelty of the study lies in: the first attempt to analyze a number of terms related to the cultural aspects of archaeological expeditions functioning; the first attempt to make a comparative analysis of closely related but not identical terms and to clearly explain the difference between them; and of course, the first attempt to suggest using some terms, for example, «ritual of initiation into archaeologists» in quotes and to explain why.

The practical significance. The results of the study can be used in the training courses associated with such educational disciplines as «Cultural Studies», «Subcultural Studies», «Leisure Studies», «Ethnology», «Cultural Anthropology» and of course «Folklore Studies».

Key words: an archaeological expedition, a permanent-working archaeological expedition, professional subculture of archaeologists, archaeological expeditionary subculture, archaeological folklore, student folklore.

Надійшла до редакції 24.11.2020 р.

УДК 379.85

ПАРКИ-ПАМ'ЯТКИ САДОВО-ПАРКОВОГО МИСТЕЦТВА КИЇВЩИНИ
ЯК ТУРИСТИЧНІ ОБ'ЄКТИ

Вишневська Галина Георгіївна – кандидат культурології, PhD,
доцент кафедри міжнародного туризму, Київський університет культури, м. Київ
<http://orcid.org/0000-0003-0923-5159>
DOI: <https://doi.org/10.35619/ucpmk.v35i0.386>
wisna23@i.ua

Булгакова Наталія – асистент кафедри готельно-ресторанного і
туристичного бізнесу, Київський національний університет
культури і мистецтв, м. Київ
<http://orcid.org/0000-0001-8910-0574>

Досліджуються пам'ятки садово-паркового мистецтва Київщини. До об'єктів природно-заповідного фонду Київської області занесено 14 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. Виявляється історія виникнення парків: парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення «Згурівський», Кагарлицький парк, парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Копилівський», парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення «Жорнівський» тощо. Кожен старовинний парк має своє минуле, пов'язане з історичними подіями, видатними особистостями, що його відвідували, легендами та розповідями.

Ключові слова: парк, пам'ятки садово-паркового мистецтва, Київщина, інновації, рекреація, туризм.

Актуальність дослідження. У модерному соціокультурному просторі основою розвитку туризму є історико-культурний потенціал території. Частка культурно-пізнавального виду туризму в загальносвітовому туристичному потоці становить не менше 40%, а отже провідною мотивацією є